

Meddelandeblad

Nr 7/2025

Stärkt skydd för barn mot våld och ökad trygghet för barn i familjehem

Den 1 januari 2025 trädde nya bestämmelser i kraft med syfte att stärka skyddet för barn mot våld och andra kränkningar samt att stärka tryggheten och stabiliteten för barn som är placerade i familjehem.¹

Ändringarna innebär i korthet följande:

- Risker för att barnet far illa har lyfts fram i portalparagrafen om barnets bästa i frågor om vårdnad, boende och umgänge. (se 6 kap. 2 a § föräldrabalken, FB).
- Kravet för överflyttning av vårdnaden har sänkts något. Det klargörs också under vilka förutsättningar som vårdnaden ska flyttas över till familjehemsföräldrarna. (se 6 kap. 8 § FB).
- Det tydliggörs att barnets bästa går före barnets rätt till umgänge med en förälder som barnet inte bor med. (se 6 kap. 15 § FB).
- Socialnämnden ska även beakta *den unges sociala situation i övrigt* vid övervägandet om det finns skäl att ansöka om överflyttning av vårdnaden. (se 13 c § lagen [1990:52] med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU, samt 6 kap. 8 b § socialtjänstlagen [2001:453], SoL²).
- Domstolen ska inhämta ett sakkunnigutlåtande från en legitimerad psykolog om det i ett mål eller ärende om vårdnad, boende eller umgänge är nödvändigt för att bedöma risken för att barnet far illa. (se 6 kap. 19 a § FB).
- Bestämmelser om rätt till offentligt biträde för barnet och dess vårdnadshavare har införts i föräldrabalken (se 20 kap. 9-10 c §§ FB).

¹ Se prop. 2024/25:10 s. Tryggare hem för barn.

² Se 22 kap. 14 § i socialtjänstlagen (2025:400) som träder i kraft den 1 juli 2025.

Texten i meddelandebladet är en kort sammanfattning av regeringens proposition 2024/25:10 Tryggare hem för barn.

För mer information om frågor om vårdnad, boende och umgänge hänvisas till Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (MFoF) som är kunskapsmyndighet i dessa frågor.

Barnets bästa i frågor om vårdnad, boende och umgänge

6 kap. 2 a § FB

Barnets bästa ska vara avgörande för alla frågor om vårdnad, boende och umgänge.

Vid bedömningen av vad som är bäst för barnet ska det fästas avseende särskilt vid risken för att barnet eller någon annan i familjen utsätts för våld eller annat övergrepp, eller att barnet olovligt förs bort eller hålls kvar eller annars far illa.

Risken för att barnet far illa väger tyngst i bedömningen av barnets bästa

I 6 kap. 2 a § FB om barnets bästa i frågor som rör vårdnad, umgänge har det gjorts ett tillägg som lyfter fram risken för att barnet eller någon annan i familjen utsätts för *våld*. Strecksatsen om att det ska fästas avseende särskilt vid barnets behov av en nära och god kontakt med båda föräldrarna har tagits bort. Ändringen markerar att andra hänsyn, som till exempel behovet av en nära och god kontakt med båda föräldrarna, är underordnade risken för att barnet far illa.³ Risken för att barnet far illa ska väga tyngst vid bedömningen av barnets bästa. Det innebär att en åtgärd eller ett beslut som riskerar att skada barnet inte är till barnets bästa. Det behöver inte vara utrett att de förhållanden som kan leda till att barnet far illa faktiskt kommer att inträffa. Det räcker att det finns konkreta omständigheter som talar för att det finns en framtida risk för att barnet kommer att fara illa.⁴

Barn har rätt till en nära och god kontakt med båda sina föräldrar, om det inte strider mot barnets bästa.⁵ Det innebär att om det inte kan förutses någon beaktansvärd risk för att barnet far illa ska behovet av en nära och god kontakt med båda föräldrarna i regel väga tungt vid bedömningen.⁶

³ Se prop. 2024/25:10 s. 75.

⁴ Se prop. 1992/93:139 s. 37.

⁵ Se artikel 9.3 och artikel 18 i FN:s konvention om barnets rättigheter, barnkonventionen.

⁶ Se prop. 2024/25:10 s. 75.

Vad som är barnets bästa måste avgöras i varje enskilt fall utifrån en helhetsbedömning av de individuella förhållandena. Hänsyn ska tas till allt som rör barnets fysiska och psykiska välbefinnande och utveckling. Så långt det är möjligt bör både långsiktiga och kortsiktiga effekter beaktas.⁷ Barnet ska också ges möjlighet att framföra sina åsikter.

Med *våld* avses inte bara fysiskt våld utan alla former av våld. När uppgifter om våld förs fram måste alltid en riskbedömning göras. Vid riskbedömningen ska det fästas vikt vid de allvarliga konsekvenser som våld kan få för ett barn, bland annat på den fysiska och mentala hälsan. Det är inte bara våld riktat mot barnet som avses, utan även risken för att någon närstående till barnet utsätts för våld, till exempel att en förälder dödar eller allvarligt skadar den andra föräldern.⁸

Kravet för vårdnadsöverflyttning har sänkts

6 kap. 8 § FB

Om ett barn stadigvarande har vårdats och fostrats i ett annat enskilt hem än föräldrahemmet och det är bäst för barnet att det rådande förhållandet får bestå och att vårdnaden flyttas över till den eller dem som har tagit emot barnet eller någon av dem, ska rätten utse denne eller dessa att såsom särskilt förordnade vårdnadshavare utöva vårdnaden om barnet.

Vid bedömningen av om det är bäst för barnet att vårdnaden flyttas över ska rätten särskilt beakta

- barnets och familjehemsföräldrarnas inställning till en vårdnadsöverflyttning,
- barnets relation till familjehemsföräldrarna och deras förmåga att tillgodose barnets behov av en trygg och god uppväxt,
- familjehemsföräldrarnas inställning till och förmåga att tillgodose barnets behov av kontakt med sina föräldrar och andra närstående,
- barnets relation till sina föräldrar, och
- barnets sociala situation i övrigt.

Frågor om vårdnadsöverflyttning prövas på talan av socialnämnden.

⁷ Se prop. 2020/21:150 s. 129.

⁸ Se prop. 2024/25:10 s. 76.

Domstolen ska enligt 6 kap. 8 § FB besluta om vårdnadsöverflyttning om det är *bäst för barnet* att vårdnaden flyttas över till familjehemsföräldrarna.⁹ Det krävs också att barnet stadigvarande har vårdats och fostrats i familjehemmet. Barnet ska i regel ha fått en så stark bindning till familjehemmet att barnet betraktar det som sitt eget hem, innan en vårdnadsöverflyttning kan bli aktuell.¹⁰ I prövningen av om det ska ske en vårdnadsöverflyttning ska, precis som tidigare, prognosen för en återförening ingå.

Det andra stycket innehåller strecksatser med omständigheter som domstolen ska beakta särskilt vid bedömningen av om det är *bäst för barnet* att vårdnaden flyttas över.¹¹ Med ordet *särskilt* menas att uppräknings av omständigheter inte är uttömmande men att dessa ska ges en särskild tyngd vid domstolens bedömning av om en vårdnadsöverflyttning ska ske.

I *första och andra strecksatsen* anges att barnets och familjehemsföräldrarnas inställning till en vårdnadsöverflyttning ska beaktas liksom barnets relation till familjehemsföräldrarna och deras förmåga att tillgodose barnets behov av en trygg och god uppväxt. Det innebär att familjehemsföräldrarna ska önska att bli barnets vårdnadshavare och att stort avseende ska fästas vid barnets egen inställning.¹²

Tredje strecksatsen innebär att hänsyn även ska tas till familjehemsföräldrarnas inställning till och förmåga att tillgodose barnets behov av kontakt med sina föräldrar och andra närstående. Detta har betydelse för hur en vårdnadsöverflyttning kommer att påverka barnets kontakt med sin ursprungsfamilj på längre sikt.¹³

Enligt *fjärde strecksatsen* ska barnets relation till sina föräldrar särskilt beaktas. Här är det viktigt att titta på hur barnets umgänge med de biologiska föräldrarna har sett ut och hur det har fungerat. Att barnet och föräldrarna har ett fungerande umgänge är dock inte ett hinder mot en vårdnadsöverflyttning.¹⁴

Med barnets sociala situation i övrigt i *femte strecksatsen* avses omständigheter som i hög grad påverkar barnets känsla av trygghet och tillhörighet. De exempel som ges i förarbetena är deltagande i idrottsträning, scouter eller kulturskolans verksamhet eller att kunna gå kvar i en skola där barnet har skapat trygga relationer till klasskamrater och personal. Även relationen med familjehemssyskon omnämns som betydelsefull.¹⁵

⁹ Innan lagändringen behövde det vara *uppenbart* bäst för barnet för att domstolen skulle kunna besluta om vårdnadsöverflyttning.

¹⁰ Se prop. 1981/82:168 s. 70.

¹¹ Strecksatserna finns även sedan tidigare i 13 c § LVU och 6 kap. 8 b § SoL. Den 1 juli 2025 träder socialtjänstlagen (2025:400) i kraft och 22 kap. 14 § ersätter tidigare bestämmelse i den äldre lagen.

¹² Se prop. 2024/25:10 s. 77.

¹³ Se prop. 2024/25:10 s. 77.

¹⁴ Se prop. 2024/25:10 s. 77.

¹⁵ Se prop. 2024/25:10 s. 77.

Barnets bästa går före rätten till umgänge

6 kap. 15 § FB

Barnet ska ha rätt till umgänge med en förälder som det inte bor tillsammans med, utom när det strider mot barnets bästa. Umgänget kan ske genom att barnet och föräldern träffar varandra eller genom att de har annan kontakt.

Barnets föräldrar har ett gemensamt ansvar för att barnets behov av umgänge med en förälder som barnet inte bor tillsammans med så långt möjligt tillgodoses. Särskilt förordnade vårdnadshavare och en tillfällig vårdnadshavare har motsvarande ansvar.

Barnets vårdnadshavare har ett ansvar för att barnets behov av umgänge med någon annan som står det särskilt nära så långt möjligt tillgodoses.

Om barnet står under vårdnad av båda föräldrarna och ska umgås med en förälder som det inte bor tillsammans med, ska den andra föräldern lämna sådana upplysningar om barnet som kan främja umgänget, om inte särskilda skäl talar mot det. Om barnet ska umgås med en förälder som inte är vårdnadshavare eller med någon annan som står barnet särskilt nära, ska upplysningar enligt första meningen lämnas av vårdnadshavaren.

Det har gjorts ett tillägg som innebär att barnets bästa går före barnets rätt till umgänge med en förälder. Det är en markering att det alltid är barnets bästa som är avgörande för om ett barn bör ha umgänge med en förälder och hur omfattningen av umgänget ska vara.¹⁶ Om umgänget riskerar att skada barnet strider det mot barnets bästa att ha umgänge. I förarbetena anges exempel på situationer när det måste anses vara självklart att ett umgänge inte är till barnets bästa. Det gäller exempelvis om föräldern uppsåtligt har dödat eller allvarligt skadat barnets andra förälder, eller om föräldern i närtid har utsatt barnet för allvarligt våld. Även i fall av mindre allvarligt våld eller kränkningar från en förälder mot barnet kan ett umgänge anses vara oförenligt med barnets bästa.¹⁷

Vad som är barnets bästa i en fråga om umgänge bedöms enligt portalparagrafen om barnets bästa i 6 kap. 2 a § FB.

¹⁶ Se prop. 2024/25:10 s. 77 ff.

¹⁷ Se prop. 2024/25:10 s. 78.

Domstol ska inhämta sakkunnigutlåtande från legitimerad psykolog i vissa fall

6 kap. 19 a § FB

Om det i ett mål eller ärende om vårdnad, boende eller umgänge är nödvändigt för att bedöma risken för att barnet far illa, ska rätten hämta in ett sakkunnigutlåtande från en legitimerad psykolog.

I bestämmelsen regleras en särskild skyldighet för domstol att begära in ett sakkunnigutlåtande från en legitimerad psykolog. Skyldigheten gäller endast om det är nödvändigt för att i ett enskilt fall kunna bedöma risken för att barnet far illa. Bestämmelsen ska användas bara när ytterligare utredning i form av psykologisk expertis krävs för att domstolen ska kunna ta ställning till om det finns en risk för att barnet far illa.¹⁸

Rätt till offentligt biträde vid prövning av vissa frågor om vårdnadsöverflyttning

Nedan redogörs för några av de bestämmelser som rör offentligt biträde till barn och vårdnadshavare i vissa mål eller ärenden om överflyttning av vårdnaden till särskilt förordnade vårdnadshavare. Ytterligare bestämmelser om offentligt biträde, bland annat det som rör handläggningen av ett förordnande av offentligt biträde och lämplighetskrav¹⁹ för barnets offentliga biträde, finns i 20 kap. FB.

20 kap. 9 § FB

I ett mål om överflyttning av vårdnaden till en eller två särskilt förordnade vårdnadshavare enligt 6 kap. 7–8 a §§ eller 10 e § eller i ett ärende hos socialnämnden om sådan vårdnadsöverflyttning ska ett offentligt biträde förordnas för barnet, om det inte måste antas att behov av biträde saknas.

I ett mål eller ärende som anges i första stycket ska offentligt biträde förordnas även för barnets vårdnadshavare, om det inte måste antas att behov av biträde saknas.

¹⁸ Se prop. 2024/25:10 s. 78 ff.

¹⁹ De särskilda kraven som föreskrivs i 20 kap. 10 a § FB gäller utöver de allmänna behörighetskraven som följer av 5 § lagen (1996:1620) om offentligt biträde.

I 20 kap. 9 § FB regleras en rätt till offentligt biträde för barn och vårdnadshavare när det gäller om överflyttning av vårdnaden till en eller två *särskilt förordnade vårdnadshavare* i vissa fall. Bestämmelsen gäller endast de fall där vårdnaden med stöd av 6 kap. 7–8 a eller 10 e § FB flyttas över till någon *annan än barnets förälder*.

Både barnet och dess vårdnadshavare har rätt till biträde, om det inte måste antas att behov av biträde saknas. Det innebär en presumtion för att biträde ska utses. En förälder som inte är barnets vårdnadshavare har inte rätt till biträde.²⁰

Offentligt biträde förordnas i ett mål om överflyttning av vårdnaden eller i ett sådant ärende hos socialnämnden. Detta innebär att ett offentligt biträde kan förordnas som tidigast när socialnämnden beslutat att inleda en utredning enligt 11 kap. 1 § SoL²¹ om överflyttning av vårdnaden.

Socialnämnden bör löpande under ärendets handläggning bevaka behovet av biträde. I vissa fall kan det vara först när frågan kommit till domstol som det blir tydligt att det finns behov av ett biträde.²²

Barnets offentliga biträde ska se till att barnets rätt att komma till tals tillgodoses

20 kap. 10 § FB

Den som är offentligt biträde för barnet ska se till att barnets rätt enligt 6 kap. 2 b § första stycket att få information och möjlighet att framföra sina åsikter tillgodoses.

Barnets offentliga biträde får samtala med barnet utan vårdnadshavarens samtycke och utan att vårdnadshavaren är närvarande.

Det offentliga biträdet ska se till att barnets rätt att få information tillgodoses och ska fungera som barnets språkrör i processen. Biträdet behöver därför skaffa sig en uppfattning om barnets åsikt och det är ofta lämpligt att biträdet själv pratar med barnet. I vissa fall kan det vara nödvändigt för biträdet att i stället eller också ta del av uppgifter om barnets åsikt på annat sätt än genom att tala med barnet. Det kan exempelvis handla om ett barn som kan bilda en egen åsikt men som på grund av sin låga ålder eller annan anledning saknar förmåga att själv uttrycka den. Biträdet kan då till exempel

²⁰ Se prop. 2024/25:10 s. 80 ff.

²¹ Se 14 kap. 2 § socialtjänstlagen (2025:400) som träder i kraft den 1 juli 2025.

²² Se prop. 2024/25:10 s. 81.

via socialnämnden ta del av uppgifter från personer i barnets närhet, såsom familjehemsföräldrar, föräldrar, släktingar och förskolepersonal.²³

Barnets offentliga biträde har en skyldighet att se till att barnets åsikt kommuniceras till domstolen²⁴ och, i förekommande fall, till socialnämnden. Under socialnämndens handläggning ska biträdet bevaka att uppgifter om barnets åsikt inhämtas i tillräcklig omfattning, och i annat fall påtala att det finns behov av att komplettera utredningen med sådana uppgifter.²⁵

Biträdet får samtala med barnet utan vårdnadshavarens samtycke och utan att vårdnadshavaren är närvarande.²⁶

Biträdes rätt att ta del av uppgifter

20 kap. 10 c § FB

Den som är offentligt biträde för barnet har rätt att ta del av det som har tillförts ärendet eller målet om överflyttning av vårdnaden.

Barnets offentliga biträde har enligt 20 kap. 10 c § FB rätt att ta del av uppgifter i ett ärende eller mål om vårdnadsöverflyttning. Bestämmelsen innebär att socialnämnden och domstolen har en skyldighet att ge biträdet del av materialet. Den innebär dock inte att uppgifter kan lämnas ut utan hinder av sekretess. Om behov finns att lämna ut sekretesskyddade uppgifter kan det bli aktuellt att tillämpa den sekretessbrytande bestämmelsen i 10 kap. 2 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).²⁷

²³ Se prop. 2024/25:10 s. 82.

²⁴ I domstolsprocessen fullgörs detta genom att biträdet får yttra sig skriftligt eller muntligt (se 10 b § FB).

²⁵ Se prop. 2024/25:10 s. 82.

²⁶ Se prop. 2024/25:10 s. 83.

²⁷ Se prop. 2024/25:10 s. 84.